

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT STATİSTİKA KOMİTƏSİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT TƏSNİFATI
ENERJİ MƏHSULLARININ TƏSNİFATI

AZT043-2011

Rəsmi nəşr

BAKİ – 2011

Azərbaycan Respublikası
Standartlaşdırma, Metrologiya və
Patent üzrə Dövlət Komitəsinin
095 sayılı **20 iyun 2011-ci il**
tarixli əmri ilə təsdiq edilmişdir

Azərbaycan Respublikası
Dövlət Statistika Komitəsi
kollegiyasının **25 may 2011-ci il** tarixli
14/4 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmişdir

ENERJİ MƏHSULLARININ TƏSNİFATI

Bu təsnifat Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin icazəsi olmadan rəsmi nəşr kimi tam və ya qismən yenidən çap oluna, çoxaldıla və ya yayıla bilməz

Təsnifat Azərbaycan Respublikasının Sənaye və Energetika, Ekologiya və Təbii Sərvətlər nazirlikləri, Dövlət Neft Şirkəti və “Azərenerji”ASC ilə razılaşdırılmışdır.

Enerji məhsulları təsnifatı Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi kollegiyasının 17 mart 2010-cu il tarixli, 6/2 nömrəli Qərarı əsasında hazırlanmışdır.

Təsnifat A.M.Vəliyevin rəhbərliyi ilə

H.F.Bağirov, R.A.Səlimov, A.H.Mansurov, Y.X.Yusifov, R.H.Hacıyev,

R.İ.Qurbanov, Q.F.Əliyev və N.M.Babayeva tərəfindən işlənib hazırlanmışdır.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT TƏSNİFATI

Enerji məhsullarının təsnifatı

AZT043-2011

Classification of energy products

Tətbiq edilmə tarixi 2011-07-01

Giriş

Enerji məhsullarının təsnifatı (EMT) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Statistika Komissiyası tərəfindən tövsiyə edilmiş Beynəlxalq Standart Enerji Məhsulları Təsnifatı (SIEC) əsasında işlənib hazırlanmışdır.

Dünyada enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı məsələlərin aktuallığı, enerji məhsullarına olan tələbatın gündən-günə artması onun statistikasının təkmilləşdirilməsinə, o cümlədən, daha dəqiq kateqoriyalara ayrılmasına və təsnifləşdirilməsinə zərurət yaradır. Məhsul Növləri Təsnifatı (CPA), Əsas Məhsulların Təsnifatı (CPC) və Harmonik (Uyğunlaşdırılmış) Sistem (HS) beynəlxalq təsnifatlarında enerji məhsullarının müəyyən siyahısının mövcudluğuna baxmayaraq, onun statistikasının müfəssəl aparılması üçün yığcam və vahid təsnifatın yaradılması enerji məhsullarına dair məlumatların müqayisəliliyinin asanlaşdırılmasına xidmət edir.

Hazırda müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar və ölkələr enerji statistikasının aparılmasında müxtəlif metodoloji vəsaitlərə istinad edirlər, bu da bəzi hallarda fikir ayrılığına, fərqli yanaşmalara gətirib çıxarır. Bu problemin həllinə nail olmaq və eləcə də enerji statistikasının təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə BMT Statistika Komissiyasının 2005-ci ildə keçirilmiş 36-cı Sessiyasında 21 ölkənin (o cümlədən, Azərbaycan Respublikasının) və BMT, Beynəlxalq Enerji Agentliyi, Avropa İttifaqının Statistika Bürosu və digər təşkilatların nümayəndələrindən ibarət “Oslo Qrupu” təsis edilmişdir. Qrupun hədəfi enerji statistikasını ilə bağlı müasir tələblərin öyrənilməsi və bu sahədə vahid metodologiyanın qəbul edilməsinə nail olmaqdır. Oslo Qrupu bu məqsədlə “Enerji statistikasına dair beynəlxalq tövsiyələr”i (*International Recommendations for Energy Statistics*) hazırlamış və həmin tövsiyələr BMT-nin Statistika Komissiyasının 2011-ci ilin fevral ayında təşkil olunmuş iclasında qəbul edilmişdir. Hazırkı təsnifat həmin tövsiyələr toplusunun bir hissəsi olan Beynəlxalq Standart Enerji Məhsulları Təsnifatı (*Standard International Energy Product Classification (SIEC)*) əsasında, ölkənin yerli xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla hazırlanmışdır.

EMT-nin təsnifləşdirmə obyektini enerji məhsulları və enerjinin alınmasında istifadə oluna biləcək digər məhsul qrupları təşkil edir. Təsnifatın əsas məqsədi enerji statistikasının beynəlxalq müqayisəsini təmin etmək və enerji məhsullarının mövcud təsnifatını beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırmaqdır.

Təsnifatdan əsasən enerji balansının, həmçinin ayrı-ayrı enerji məhsullarının əmtəə balanslarının tərtib olunması, energetika sahəsində beynəlxalq müqayisəliliyin təmin olunması məqsədilə Dövlət Statistika Komitəsində və digər idarə və təşkilatlarda istifadə oluna bilər.

Ümumi qeydlər

Enerji Məhsulları Təsnifatında SİEC-dən fərqli olaraq Əsas Məhsulların Təsnifatı (CPC) və Harmonik (Uyğunlaşdırılmış) Sistem (HS) təsnifatları ilə yanaşı Məhsul Növləri Təsnifatına da keçid kodları verilmişdir. MNT-yə keçidin təmin edilməsi heç də təsadüfi deyil. Belə ki, ölkəmizdə məhsulların istehsalı və istehlakı statistikasının aparılmasında Məhsul növləri təsnifatı (o cümlədən, Sənaye məhsullarının statistik təsnifatı (PRODCOM)) tətbiq olunduğu üçün onun bu təsnifatla əlaqələndirilməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Təsnifatda enerji məhsullarının siyahısı, strukturu, izahı və eləcə də oxşar məhsulları bir-birindən fərqləndirən əsas xüsusiyyətləri göstərilir. Eyni zamanda bu təsnifat iqtisadi statistikanın digər sahələri ilə enerji statistikasının əlaqələndirilməsini təmin edir.

EMT-nin əhatə dairəsi

EMT - iqtisadiyyatın sahələri üzrə enerjinin istehsalı, çevrilməsi və istehlakının statistikasının təşkilində tətbiq olunur. EMT-yə aşağıdakılar daxildir:

- a) təsərrüfat vahidi (ev təsərrüfatları daxil olmaqla) tərəfindən istehsal olunan/hasil edilən və enerji mənbələri kimi istifadə olunan və ya oluna bilən *yanacaqlar*;
- b) təsərrüfat vahidi (ev təsərrüfatları daxil olmaqla) tərəfindən istehsal olunan/hasil edilən *elektrik enerjisi* və təsərrüfat vahidi tərəfindən istehsal olunan/hasil edilən və üçüncü tərəfə satılan *istilik*.

EMT-nin tətbiqi sahəsini daha dəqiq müəyyən etmək üçün yanacağın istifadə sahələrini aşağıdakı kimi göstərmək olar:

- I. Mədən (qazıntı) yanacaqları* enerji məqsədləri üçün istifadə olunur.
- II. Mədən (qazıntı) yanacağından alınan məhsullar yanacaq kimi istifadə olunduqda (və ya istifadə üçün nəzərdə tutulduqda) EMT-na daxil edilir.
- III. Qeyri-enerji məqsədləri üçün istifadə olunan (və ya istifadə üçün nəzərdə tutulan) mədən (qazıntı) yanacağından alınan məhsullar yalnız energetika sənayesinin (məs: neft emalı zavodları, qaz zavodları və ya kömür sənayesi, kömür emalı sənayesi sahələri) məhsulları olduqda təsnifata daxil edilir. Bu

---

* Qazıntı yanacaqlarına kömür, torf, neft və təbii qaz aiddir.

isə digər məqsədlər üçün nə qədər enerji sərf olunduğunu və sənaye sahələrinin düzgün qiymətləndirilməsi üçündür.

Kənd təsərrüfatı bitkiləri və ya digər biokütlələrin tullantılarından** alınan yanacaq qazıntı mənşəli deyildir. Bu cür məhsullar yalnız enerji məqsədləri üçün istifadə olunduqda təsnifata daxil edilir.

Təsnifatın meyarları

EMT bütün əsas enerji məhsullarını əhatə edir və istənilən məhsul onun yalnız bir kateqoriyasına mənsubdur. EMT yanacaq (törəmə məhsullar daxil olmaqla), elektrik və istilik enerjisi kateqoriyalarına bölünür. Yanacaq kateqoriyası mənşə və xassələrinə görə fərqləndirilən yanacaq növlərini əks etdirir: qazıntı yanacaqları - bərk və digər qazıntı yanacaqları, atom yanacaqları, bioyanacaqlar və tullantılardır. Yanacaq kateqoriyaları fiziki xassələrinə (məs. boz kömür – daş kömür) və emal mərhələlərinə görə spesifik, emal edilmiş məhsullarla əlavə olaraq detallaşdırılır. Bu bəzən yanacaq kateqoriyaları üzrə məhsulun növlərinə uyğun əks olunur (məs., benzin və onun avtomobil, aviasiya növlərinə bölünməsi).

Fiziki cəhətdən eyni, mənşə və ya təyinatı üzrə müxtəlif məhsullar EMT-də müxtəlif məhsullar sayıla bilərlər. Məsələn, təsnifata daxil edilmiş bəzi qazlar eyni kimyəvi komponentlərdən ibarət olub, müxtəlif proseslərdən alınma bilərlər. Bu hal hər ikisinin əsasən metandan ibarət olduğu, lakin mənşəyinin fərqləndiyi “təbii qaz” və “üzvi tullantılardan alınan qaz” kateqoriyaları üçün xarakterikdir. Eyni ilə, həm “təbii maye qaz”, həm də “mayeləşdirilmiş neft qazının” tərkibində propan vardır, lakin sonuncusu yalnız propan və butandan ibarət qazların qarışığına aid edildiyi halda, əvvəlki kateqoriya daha az emal olunmuş qaz qarışığını təmsil edir.

Elektrik və istilik enerjisini təmsil edən kateqoriyalar təsnifatda əlavə olaraq bölünməmişdir. Yanacaqlardan fərqli olaraq, bu məhsullar mənşəyinə, tərkibinə və ya təyinatına görə asanlıqla fərqləndirilmir. Elektrik və istilik enerjisi - günəş radiasiyasından, suyun potensial enerjisindən və yanacağın yanmasından alınma bilər. İstehsal prosesləri arasındakı fərq enerji statistikası üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır.

İlkin və təkrar məhsullar, o cümlədən, bərpa olunan və bərpa olunmayan enerji məhsulları arasındakı fərq EMT-də təsnifat meyarları deyildir.

Kodlaşdırma sistemi

Kodlaşdırma sistemi dörd rəqəmdən ibarətdir. Burada birinci rəqəm *seksiyanı*, ikinci rəqəm *bölməni*, üçüncü rəqəm *qrupu* və nəhayət, dördüncü rəqəm *sinfi* göstərir.

Enerji məhsullarının təsnifatı 10 seksiyadan (0-9); 23 bölmədən (01-99); 51 qrupdan (011-990); 69 sinifdən (0110-9900) ibarətdir.

** Baxmayaraq ki, tullantıların göstərilən hissəsi qazıntı mənşəlidir, bu hissə birbaşa qazıntı yanacaqlarından alınmış hesab olunmur, beləliklə, qeyri-qazıntı mənşəli digər yanacaqlarla birgə nəzərdən keçirilir.

Enerji məhsullarının təsnifatı

Seksiya/ Bölmə/ Qrup	Sinif	Məhsulun adı	Təsnifatlar üzrə keçidlər			
			MNT-2008 (CPA)	ƏMT 2-ci redaksiya (CPC)	HS-2007	SMST-2008 (PRODCOM)
1	2	3	4	5	6	7
0		Kömür				
01		Daş kömür				
011	0110	Antrasit	05.10.10	11010*	2701.11	05.10.10.10.1
012		Bituminoz kömür				
	0121	Kokslaşan kömür	05.10.10	11010*	2701.19	05.10.10.10.2
	0129	Digər bituminoz kömür	05.10.10	11010*	2701.12	05.10.10.20.0
02		Boz kömür, liqnit				
021	0210	Yarıbitumlaşmış kömür	05.20.10	11030*	2702.10*	05.20.10.00.1
022	0220	Liqnit	05.20.10	11030*	2702.10*	05.20.10.00.2
03		Kömür məhsulları				
031		Kömür koksu				
	0311	Koks sobaları üçün koks	19.10.10	33100*	2704*	19.10.30.00.2
	0312	Qaz koksu	19.10.10	33100*	2704*	19.10.30.00.2
	0313	Koks brizi	19.10.10	33100*	2704*	19.10.30.00.2
	0314	Yarımkokslar	19.10.10	33100*	2704*	19.10.30.00.4
032	0320	Briketləşdirilmiş yanacaq	19.20.11	11020	2701.20	05.10.10.20.0
033	0330	Boz kömür briketləri	19.20.12	11040	2702.20	05.10.10.20.0
034	0340	Daş kömür qatranı	19.10.20	33200*	2706	19.10.30.00.5
035	0350	Koks sobasının qazı	35.21.10	17200*	2705*	35.21.10.00.1
036	0360	Qaz zavodlarındakı qaz (və paylanma üçün istehsal olunmuş digər qazlar)	35.21.10	17200*	2705*	35.21.10.00.3
037		Bərpa olunan qazlar				
	0371	Domna sobasının qazı	35.21.10	17200*	2705*	35.21.10.00.2
	0372	Poladəritmə domna sobasının oksigen qazı	35.21.10	17200*	2705*	35.21.10.00.4
	0379	Digər ayrılmış qazlar	35.21.10	17200*	2705*	35.21.10.00.
039	0390	Digər kömür məhsulları	19.10.30, 19.20.41, 19.20.42, 20.14.73	33500*, 34540*	2707, 2708.10*, .20*, 2712.90*	19.10.30.00.1 19.10.30.00.3
1		Torf və torf məhsulları				
11		Torf				
111	1110	Çimli torf	08.92.10	11050* 11040	2703*	08.92.10.00.0
112	1120	Xırdalanmış torf	08.92.10	11050* 11040	2703*	08.92.10.00.0
12		Torf məhsulları				
121	1210	Torf briketləri	19.20.13	11040 11050*	2703*	08.92.10.00.0
129	1290	Digər torf məhsulları	08.92.10 19.10.10, 19.10.20, 19.20.13, 19.20.41	11040 11050*, 33100*, 33200*, 33500*	2703*, 2704*, 2706*, 2712.90*	08.92.10.00.0 19.10.30.00.5

1	2	3	4	5	6	7
2		Bitumlu şist və ya neft şistli / neftli qumlar				
20		Bitumlu və ya neft şistli və qatranlı qumlar				
200	2000	Bitumlu və ya neft şistli və qatranlı qumlar	06.10.20	12030	2714.10	06.10.20.00.0
3		Təbii qaz				
30		Təbii qaz				
300	3000	Təbii qaz	06.20.10	12020	2711.11, .21	06.20.10.10.0
4		Neft				
41		Ənənəvi üsulla hasil olunan xam neft				
410	4100	Ənənəvi üsulla hasil olunan xam neft	06.10.10	12010*	2709*	06.10.10.10.0
42		Təbii qazdan alınmış maye (qaz kondensatı) (NGL)				
420	4200	Təbii qazdan ayrılmış mayələr (NGL)	06.20.10.	12020*	2711.14, .19*, .29*	06.20.10.11.0 06.20.10.12.0
43		Neft emalı zavodunun xammalı				
430	4300	Neft emalı zavodunun xammalı	a	a	a	a
44		Qatışıqlar və oksigen tərkibli əlavələr				
440	4400	Qatışıqlar və oksigen tərkibli əlavələr	20.14.75, 20.14.21-.24, 20.14.61-.64, digərləri	34131*, 34139*, 34170*, digərləri	2207.20*, 2905.11, 2909.19*, digərləri	20.14.75.00.0 20.59.42.70.0 20.59.42.90.0 digərləri
45		Digər karbohidrogenlər				
450	4500	Digər karbohidrogenlər	06.10.10, 20.11.11,.12	12010*, 34210*	2709*, 2804.10	06.10.10.
46		Neft məhsulları				
461	4610	Neft emalı zavodlarının qazı	19.20.32, 20.11.11, .12	33420*, 34210*	2711.29*, 2804.10	19.20.32.00.0
462	4620	Etan	19.20.32	33420*	2711.19*, .29*	19.20.32.00.0
463	4630	Mayeləşdirilmiş neft qazları (LPG)	19.20.31	33410	2711.12, .13	19.20.31.10.0
464	4640	Nafta	19.20.23.12	33330*	2710.11*	19.20.23.90.0 19.20.23.91.0
465		Benzin				
	4651	Aviasiya benzini	19.20.21.1	33310*	2710.11*	19.20.21.10.0
	4652	Avtomobil benzini	19.20.21.2*	33310*	2710.11*	19.20.21.20.0 19.20.21.90.0
	4653	Benzin tipli reaktiv mühərrik yanacağı	19.20.22	33320	2710.11*	19.20.22.00.0
466		Ağ neft				
	4661	Ağ neft tipli reaktiv mühərrik yanacağı	19.20.25	33342	2710.19*	19.20.25.00.1
	4669	Sair ağ neft	19.20.24	33341	2710.19*	19.20.25.00.2
467		Qazoyl /dizel yanacağı və ağır qazoyllar				
	4671	Dizel yanacağı	19.20.26.1., 2	33360*	2710.19*	19.20.26.90.1 19.20.26.90.2
	4672	Ağır qazoyl	19.20.26.3-.9	33360*	2710.19*	19.20.26.90.3
468	4680	Soba mazutu	19.20.28	33370	2710.19*	19.20.28.90.0 19.20.28.90.1 19.20.28.90.2
469		Digər neft məhsulları				

1	2	3	4	5	6	7
	4691	Uayt spirti* və xüsusi qaynama dərəcəli sənaye spirtləri	19.20.27	33350	2710.11*	19.20.23.92.0 19.20.27.00.0 19.20.27.10.0
	4692	Sürtkü yağları	19.20.29*	33380*	2710.19*	19.20.29.10.0 19.20.29.20.0
	4693	Parafin mumları	19.20.41	33500*	2712.20*	19.20.41.00.0
	4694	Neft koksu	19.20.42.4, 19.10.30, 20.10.73	33500*, 34540*	2713.11, .12, 2708.20*	19.20.42.40.0
	4695	Neft bitumu	19.20.41 19.20.42	33500*	2713.20	19.20.42.50.0
	4699	Digər neft məhsulları	19.20.23 19.20.42. 19.10.30, 20.10.73 19.20.41	33330*, 33500*, 34540*	2708.10*, 2710.11*, 2712.10*, .20*,.90*, 2713.90	19.20.23.90.0 19.20.42.40.0 19.20.42.50.0 19.20.42.70.0 19.20.41.00.0
5		Bioyanacaqlar				
51		Bərk bioyanacaqlar				
511		Odun, ağac materialları və qalıqları				
	5111	Ağac briketləri	38.11.59 38.32.39	39280*	4401.30*	
	5119	Digər odun, ağac materialları və qalıqları	02.20.14 16.10.23 38.11.59 38.32.39	03130, 31230, 39280*	4401.10, 4401.21, .22, 4401.30*	16.10.23.03.0 16.10.23.05.0
512	5120	Cecə	10.81.20	39140*	2303.20*	10.81.20.00.0
513	5130	Heyvan tullantıları	20.15.80	34654*	3101*	10.15.80.00.0
514	5140	Qara likyor	20.14.80	39230*	3804.00*	20.14.71.70.0
515	5150	Digər bitki materialları və qalıqları	10.39.30, 10.61.40, 10.82.30	39120*, 39150*	2302*, 2308*, 0901.90*, 1802*	10.39.30.00.0 10.61.40.10.0
516	5160	Ağac kömürü	20.14.72	34510	4402	20.14.72.00.0
52		Maye bioyanacaqlar				
521	5210	Biobenzin	20.14.75*, 20.14.21-.24 20.14.61-.64	34131*, 34139*, 34170*	2207.20*, 2905.11*, .13*, .14* 2909.19*	20.14.75.00.0 20.14.21-.24 20.14.61-.64
522	5220	Biodizel	20.59.54- .57, .59	35490*	3824.90*	20.59.54.
523	5230	Bio ağ neft (reaktiv mühərriklər üçün)				
529	5290	Digər maye bioyanacaqlar				
53		Bioqazlar				
531		Anaerob qıvcırmadan alınan bioqazlar				
	5311	Üzvi tullantılardan alınan qaz	19.20.32*	33420*	2711.29*	19.20.32.00.0
	5312	Axar çirkab sularında yaranan qaz	19.20.32*	33420*	2711.29*	19.20.32.00.0
	5319	Anaerob qıvcırmadan alınmış digər bioqazlar	19.20.32*	33420*	2711.29*	19.20.32.00.0
532	5320	Termal proseslərdən alınan bioqazlar				

* Neftin yüngül fraksiyası

1	2	3	4	5	6	7
6		Tullantılar				
61		Sənaye tullantıları				
610	6100	Sənaye tullantıları	10.39.30 10.61.40 10.82.30	39120*, 39150*	0901.90*, 1802*, 2302*, 2308*	10.39.30.00.0 10.61.40.10.0
62		Bələdiyyə müəssisələrinin tullantıları				
620	6200	Bələdiyyə müəssisələrinin tullantıları	38.11.31 38.11.49	39910	3825.10	
7		Elektrik enerjisi				
70		Elektrik enerjisi				
700	7000	Elektrik enerjisi	35.11.10	17100	2716	35.11.10.00
8		İstilik enerjisi				
80		İstilik enerjisi				
800	8000	İstilik enerjisi	35.30.11	17300	2201.90*	35.30.11.00
9		Nüvə yanacaqları və digər oxşar yanacaq növləri				
91		Uran və plutonium				
910	9100	Uran və plutonium	07.21.10 24.46.10, 20.13.11, 20.13.14, 38.12.21	13000*, 33610, 33620, 33710, 33720	2612.10, 2844.10, .20, .50, 8401.30	07.21.10.00.0, 24.46.10.00.0, 20.13.11.00.0, 20.13.14.00.0, 38.12.21.00.0
92		Digər nüvə yanacaqları				
920	9200	Digər nüvə yanacaqları	07.21.10, 20.13.12, 20.13.13	13000*, 33630*, 33690*	2612.20, 2844.30*, 2844.40*	07.21.10.00.0, 20.13.12.00.0, 20.13.13.00.0
99		Digər yanacaqlar				
990	9900	Digər yanacaqlar				

Qeyd: “Kömür məhsulları”na daş kömür və boz kömürdən alınan məhsullar aiddir. “Torf məhsulları”na torfdan alınan məhsullar, “Neft məhsulları”na isə adi xam neftin, qaz kondensatı, digər karbohidrogenlərin emalından alınmış emal zavodlarının xammalı və digər məhsullar aid edilir.

^a “Neft-zavod xammalı”na qarışdırma istisna olmaqla, ilkin emal mərhələsini keçmiş və sonrakı emal üçün nəzərdə tutulmuş (məsələn, birbaşa emal edilən destillyatlar və ya vakuum qazoylu) neft daxildir. Bura habelə neft-kimya sənayesindən neft emalı sənayesinə qaytarılan məhsullar (məsələn, piroliz benzini, C₄ fraksiyaları, qazoylu və mazut fraksiyaları) da daxil olduğu üçün CPA, PRODCOM, CPC, HS təsnifatında müəyyən kodla göstərilməsi mümkün deyildir.

Enerji məhsullarının izahları

Aşağıda EMT-yə daxil olan enerji məhsullarının izahı verilmişdir¹. Burada izahlarla yanaşı, təsnifatda yer almış oxşar enerji məhsullarını biri-birindən fərqləndirən əlamətlər xüsusi qeyd şəklində təqdim edilir.

0 Kömür (*Coal*)

Kömür - Kömürlənmiş bitki maddəsindən ibarət qazıntı halında olan bərk yanacaqdır. Kömürün keyfiyyəti onun tərkibindəki karbonun çoxluğu ilə ölçülür və onun növləri fiziki və kimyəvi xarakteristikalarına görə fərqlənirlər. Bu xarakteristikalar kömürün qiymətini və onun istifadə imkanlarını müəyyən edir.

Qeyd: İlk kömürün iki əsas kateqoriyası mövcuddur: daş kömür (orta və yüksək dərəcəli kömür) və boz kömür (aşağı dərəcəli kömür). Onlar ümumi kalori miqdarı (*Gross Calorific Value-GCV*) və təsadüfi orta vitrinit əks etdirmə faizi ilə (*Vitrinite mean Random Reflectance per cent-Rr*) identifikasiya olunur. Torf bura daxil deyildir.

01 Daş kömür (*Hard coal*)

Ümumi kalori miqdarı 24 MC/kq-dan az olmayan kömürdür (rütubətli, əsasən külsüz). Yaxud ümumi kalori miqdarı 24 MC/kq-dan az və təsadüfi orta vitrinit əks etdirmə qabiliyyəti 0,6 faizə bərabər və çox olan kömürdür. Daş kömür koklaşan kömürə, antrasit və bitumlaşdırılmış kömürə ayrılır.

011 Antrasit (*Anthracite*)

Ümumi kalori miqdarı 24 MC/kq-a bərabər və ya çox olan, təsadüfi orta vitrinit əks etdirmə qabiliyyəti 2,0 faizə bərabər və ya çox olan yüksək dərəcəli daş kömürdür (rütubətli, əsasən külsüz).

Qeyd: Adətən onun tərkibində uçucu maddə 10%-dən azdır, yüksək karbonludur (təqribən 86-98%) və birləşmir. Bu növ kömür əsasən, sənayedə və ev təsərrüfatlarında isitmə məqsədləri üçün istifadə olunur.

012 Bituminoz kömür (*Bituminous coal*)

Ümumi kalori miqdarı 24 MC/kq-dan az olmayan və orta vitrinit əks etdirmə faizi 2,0-dən az olan və yaxud ümumi kalori miqdarı 24 MC/kq-dan az və təsadüfi orta vitrinit əks etdirmə qabiliyyəti 0,6 faizdən çox və ya ona bərabər orta dərəcəli daş kömürdür (rütubətli, əsasən külsüz).

Qeyd: Bituminoz kömür antrasitdən fərqli olaraq birləşir, tərkibində daha yüksək uçucu maddələr və daha az karbon vardır. Onlardan sənayedə koklaşdırma və isitmə, ev təsərrüfatlarında isitmə məqsədləri üçün istifadə olunur.

---

¹ İzahlar InterEnerStat tərəfindən işlənmiş, Oslo Qrupu və BMT Enerji Statistika üzrə Ekspert Qrupu tərəfindən dəstəklənmişdir. Nüvə yanacağı haqqında izahlar Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentlik (AEBA) tərəfindən təmin edilmişdir.

0121 Koklaşan kömür (*Coking coal*)

Koklaşan kömürdən domna sobalarında istifadə olunur.

0122 Digər bituminoz kömür (*Other bituminous coal*)

Bu sinfə koklaşan kömürdən başqa bituminoz kömürlərin qalan növləri daxil edilir.

Qeyd: Bəzən “buxar kömürü”(steam coal) kimi tanınır.

02 Boz kömür (*Brown coal*)

Ümumi kalori miqdarı 24 MC/kq-dan az və təsadüfi orta vitrinit əks etdirmə faizi 0,6-dan az olan kömürdür (rütubətli, əsasən külsüzdür).

Qeyd: Boz kömür yarıbitumlaşmış kömürdən və liqnitdən ibarətdir.

021 Yarıbitumlaşmış kömür (*Sub-bituminous coal*)

Ümumi kalori miqdarı 20 MC/kq-dan bərabər və ya ondan çox, lakin 24 MC/kq-dan az olan boz kömürdür (rütubətli, əsasən külsüzdür).

022 Liqnit (*Lignite*)

Ümumi kalori miqdarı 20 MC/kq-dan az olan boz kömürdür (rütubətli, əsasən külsüzdür).

03 Kömür məhsulları (*Coal products*)

Bu bölməyə kömürdən birbaşa və ya dolayı yolla alınmış məhsullar daxildir.

031 Kömür koksu (*Coal coke*)

Bu qrupa kömürün karbonlaşmasından alınan bərk, məsaməli, əriməyən materiallar daxildir.

Qeyd: Müxtəlif kokslar karbonlaşdırılmış kömürün növünə və onların karbonlaşma və ya istifadə şərtlərinə uyğun olaraq müəyyən edilir: koks sobası koksu, qaz koksu, koks tüstüsü və yarımkokslar.

0311 Koks sobaları üçün koks (*Coke oven coke*)

Koklaşdırılmış kömürün yüksək temperatur altında karbonlaşmasından alınan bərk məhsuldur.

Qeyd: Koks sobaları üçün koksun rütubətliliyi, uçucu maddəsi azdır, domna sobası üçün lazım olan mexaniki müqaviməti var. Ondan əsasən qara metallurgiyada (dəmir və poladtökmə sənayesində) istilik mənbəyi və kimyəvi maddə (reagent) kimi istifadə olunur.

0312 Qaz koksu (*Gas coke*)

“Qaz zavodunun qazı”nın istehsalı üçün lazım olan bitumlaşdırılmış kömürün karbonlaşmasından yaranan əlavə (yan) məhsuldur.

Qeyd: Qaz koksu, əsasən, isitmə məqsədləri üçün istifadə olunur.

0313 Koks brizi (*Coke breeze*)

Ölçüsü 10 mm-dən kiçik olan kömür koksunun hissələridir.

Qeyd: O ələnmiş koksun qalığıdır. Ələnmiş koks bituminoz və ya boz kömürdən alına bilər.

0314 Yarımkokslar (*Semi cokes*)

Aşağı karbonlaşma temperaturunda istehsal olunan kokslardır.

Qeyd: Yarımkokslar bituminoz və ya boz kömürdən alına bilər və isitmə məqsədləri üçün yanacaq kimi istifadə olunur.

032 Briketləşdirilmiş yanacaq (*Patent fuel*)

Daş kömür qırıntılarına yapışdırıcı (birləşdirici) maddə əlavə edilərək briket formalarına tökməklə alınan struktur yanacağıdır.

Qeyd: Bəzən “daş kömür briketləri” kimi tanınır.

033 Boz kömür briketləri (*Brown coal briquettes*)

İstehsal olunmuş boz kömürə yapışdırıcı (birləşdirici) maddə əlavə etməklə və ya etməməklə yüksək təzyiqlə altında briketləşdirməklə alınan struktur yanacağıdır.

Qeyd: Qurudulmuş liqnit qırıntıları və toz daxil olmaqla, yaribitumlaşdırılmış kömür və ya liqnit istifadə oluna bilər.

034 Daş kömür qatranı (*Coal tar*)

Koks sobalarında kömürün karbonlaşdırılması zamanı maye halında alınan əlavə məhsuldur.

Qeyd: Daş kömür qatranı distillə yolu ilə əsasən əczaçılıqda və ya konservləşdirmədə istifadə edilən bir neçə maye məhsula ayrılabilir.

035 Koks sobasının qazı (*Coke oven gas*)

Koksun istehsalı zamanı koks sobasında istehsal olunan qazdır.

036 Qaz zavodlarındakı qaz (və paylanma üçün istehsal olunmuş digər qazlar) (*Gas works gas (and other manufactured gases for distribution)*)

Qaz zavodunda üzvi və ya biokütlə mənşəli daş kömür (karbohidrat tərkibli) materialının karbonlaşmasından və ya qazlaşdırılmasından yaranan qazlardır. Bu qrupa: (a) kömürün, koksun, bioyanacağın və tullantıların karbonlaşmasından və ya qazlaşmasından alınan qazlar (karbonla birləşdirilən maye qaz); (b) sintez qazından alınan təbii qazın əvəzedicisi (yəni, metanla zəngin qaz) olan qazlar daxildir.

Qeyd: Sintez qaz yüksək buxarlanma temperaturu altında karbohidrogenlərin krekinqindən yaranmış əsasən hidrogen və dəm qazı tərkibli qarışıqdır. Karbohidrogenlər üzvi yanacaqdan, bioyanacaqdan və ya tullantılardan alına bilər.

037 Bərpa olunan qazlar (*Recovered gases*)

Əsas məqsədi yanacaq istehsalından fərqli olan emal və kimyəvi proseslər zamanı tutulan bərk daş kömür mənşəli yanacaq qazlarıdır. Bu qazlar kimyəvi proseslərdə kənarlaşdırıcı kimi iştirak edən koksa oxşar karbonun, karbon anodlarının və ya dəmirdə həll olan karbonun qismən oksidləşməsi nəticəsində yaranan dəm qazından ibarətdir.

Qeyd: Onlar, həmçinin, tullantılar və ya bərpa olunmuş qazlar kimi tanınır.

0371 Domna sobasının qazı (*Blast furnace gas*)

Domna sobasının qazı, əsasən, azotdan, karbon qazından və dəm qazından ibarətdir. Bu qaz sobadan ayrılan kimi tutulur.

Qeyd: Onların istilikötərmə qabiliyyəti əsasən domna sobasında koksun və digər karbon məhsullarının qismən yandırılması yolu ilə istehsal olunan dəm qazından yaranır. Ondan qara metallurgiyada (dəmir və ya poladtökmə sənayesində) yanacaq kimi və sobanın qızdırılmasında istifadə olunur. O həmçinin, yaxında olan digər sənaye zavodlarında da istifadə oluna bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, karbonlaşdırılmış biokütlə (ağac kömürü və heyvan yemi) domna sobasında istifadə olunur.

0372 Poladəritmə domna sobasının oksigen qazı (*Basic oxygen steel furnace gas*)

Oksigen əsaslı sobada poladın emalından alınan əlavə məhsuldur. Bu qaz sobadan ayrılan kimi tutulur.

Qeyd: Domna sobasının qazına nisbətən bu qazda dəm qazının konsentrasiyası daha yüksəkdir. Bu qaz, həmçinin, konverter qazı, LD və ya BOSF qazı kimi də tanınır.

0373 Digər bərpa olunmuş qazlar (*Other recovered gases*)

Bərk daş kömür mənşəli yanacaq qaz başqa yerdə qeyd edilməyən emal və kimyəvi proseslərdən ayrılmış qazdır.

Qeyd: Məsələn, sink, qalay, qurğuşun, dəmir ərintiləri, fosfor və silisium-karbidin istehsalı kimi, metallar və kimyəvi preparatların emalından alınan yanacaq qazı məhsulları.

039 Digər kömür məhsulları (*Other coal products*)

Bu qrupa bölmə 0-da təsnifləşdirilməmiş digər kömür məhsulları daxil edilir.

1 Torf və torf məhsulları (*Peat and peat products*)

Bu bölməyə yüksək rütubətlik və məhdud hava axını (kömürləşmənin ilkin mərhələsi) şərtləri altında məhv olmuş yaşıllığın (bataqlığın) qismən hissələrə ayrılması nəticəsində formalaşmış bərk kütlə (torf) və ondan alınan məhsullar daxildir.

11 Torf (*Peat*)

Yüksək rütubətlik və məhdud hava axını (kömürləşmənin ilkin mərhələsi) şərtləri altında məhv olmuş yaşıllığın (bataqlığın) qismən hissələrə ayrılması nəticəsində formalaşmış bərk kütlədir.

Qeyd: Onun yanacaq kimi istifadəsi iki formada mümkündür: çimli torf və xırdalanmış torf. Torf, həmçinin, yanacaq kimi istifadə etmək üçün briketlərə ayrılır.

111 Çimli torf (*Sod peat*)

Əllə və ya maşınla kəsilmiş və havada qurudulmuş torfun parçaları

112 Xırdalanmış torf (*Milled peat*)

Xüsusi maşınlarda doğranmış torf.

Qeyd: Ondan elektrik stansiyalarında və ya briketlərin istehsalında istifadə olunur.

12 Torf məhsulları (*Peat products*)

Bu bölməyə çim torfundan və üyüdülmüş torfdan birbaşa və ya dolayı yolla alınmış torf briketləri kimi məhsullar daxildir.

121 Torf briketləri (*Peat briquettes*)

Bu yanacağa qurudulmuş, bərkidici maddə istisna olmaqla, düzəldilən çox sıxılmış torfun kiçik blokları daxildir.

Qeyd: Əsasən ev təsərrüfatlarında yanacaq kimi istifadə olunur.

129 Digər torf məhsulları (*Other peat products*)

Başqa yerdə göstərilməyən torf məhsulları, məsələn: torf qırıntıları və s.

2 Bitumlu şist və ya neft şisti / neftli qumlar (*Oil shale / oil sands*)

Kerogen formasında üzvi maddədən ibarət çöküntü topasıdır. Kerogen neftin sələfi kimi karbohidrogenlə zəngin mum materialıdır.

Qeyd: Neft şisti birbaşa yandırılı və ya şist yağını ayırmaq üçün qızdırılaraq emal oluna bilər.

3 Təbii qaz (*Natural gas*)

Təbii qaz tərkibində, əsasən metan qazı (CH₄) və ümumiyyətlə daha kiçik həcməldə etan, propan, daha yüksək karbohidrogenlər və azot, karbon qazı kimi bəzi yanmayan qazlar olan qaz karbohidrogenlərinin qarışığıdır. Ona yalnız qazşəkilli karbohidrogenlərlə zəngin yataqlardan hasil edilən “qeyri-səmt” qazı və xam neftlə birgə hasil edilən “səmt” qazı daxildir. Kömür karxanalarından (daş kömür mədəninin qazı) və ya kömür qatlarından (kömür qatının qazı) alınan metan da təbii qaza daxildir. Bura anaerobik fermentasiyadan və ya biokütlənin metanlaşmasından alınan metan da daxil ola bilər.

Mayeləşdirilmiş təbii qaz - normal atmosfer təzyiqində təqribən -160°C -dək soyudularaq maye halına kondensasiya olunmuş təbii qazdır. Mayeləşdirilmiş təbii qaz rəngsiz və iysiz qeyri-toksiki mayedir.

4 Neft (Oil)

Xam neftdəki maye karbohidrogenlərdən, təbii qazdan ayrılmış (kənarlaşdırılmış) mayelərdən, xam neftdən tam və ya qismən emal olunmuş məhsullardan, eləcə də, bitki və heyvan mənşəli üzvi kimyəvi maddələrdən və oxşar xassəli maye karbohidrogenlərdən ibarətdir.

41 Ənənəvi üsulla hasil olunan xam neft (Conventional crude oil)

Yeraltı yataqlardan ənənəvi üsullarla hasil olunan mineral neftdir. Maye, orta-maye karbohidrogenlər, kükürd, metallar kimi qatışıqlardan ibarətdir. Xam neft normal temperatur və təzyiq altında maye halında olur və adətən quyunun təzyiqinin təsiri ilə yer üzünə çıxır. Bu üsul “ənənəvi” hasil olunma adlandırılır. Xam neftin tərkibinə kondensat sahələrindən hasil olunan kondensat və xam neftlə birgə hasil olunan kondensat daxildir. Müxtəlif xam neft tərkibində kükürdün miqdarına (azkükürlü və ya yüksək kükürlü) və xüsusi çəkisinə (“ağır” və ya “yüngül”) görə təsnifləşdirilə bilər. Təxmini olaraq ağır xam neftin xüsusi çəkisinin (API dərəcəsi) 20° -dən az və azkükürlü xam neftin kükürd tərkibinin 0,5 %-dən az olduğu hesab oluna bilər.

42 Təbii qazdan alınmış mayələr (qaz kondensatı) (Natural gas liquids (NGL))

Etan, propan, butan (normal və izo), pentan (izo) və pentanlardan yüksək (pentan +) bir neçə yüksək alkanların qarışığıdır.

Qeyd: Təbii qazdan alınmış mayələr qaz emalı (kondensatı) zavodlarında təbii qazın satışından əvvəl ayrılır. Təbii qazdan alınmış maye qazların tərkibindəki komponentlərdən etan istisna olmaqla hamısı maye halında olur və ya satışdan əvvəl mayeləşdirilir. Yuxarıda göstərilən təsnifatdan daha çox istifadə olunur. Lakin, bəzi hallarda, bu termin yerin üstündə maye halında olan və ya asanlıqla mayeləşən komponentlərin buxar təzyiqinə əsasən istifadə olunur. Doymuş buxarların təzyiqinin artması nəticəsində üç qrup məhsul alınır: kondensatlar, qaz benzini və maye qaz.

Təbii qazdan alınmış maye qaz xam neftlə birlikdə emal zavodlarında emal oluna bilər, neft emalından alınmış məhsullarla qarışdırıla bilər və ya birbaşa istifadə oluna bilər. Təbii qazdan alınmış maye qaz mayeləşdirilmiş təbii qazdan (LNG) fərqlənir. Mayeləşdirilmiş təbii qaz tərkibindən maye qaz çıxarıldıqdan sonra mayeləşdirilmiş təbii qazdır.

43 Neft emalı zavodunun xammalı (Refinery feedstocks)

Xam neftin emalından və ya neft-kimya sənayesində karbohidrogenlərin emalından alınmış və qarışdırılmadan neft emalı zavodlarında emal üçün nəzərdə tutulmuş məhsullardır. Səciyyəvi xammala nafta, orta distillyat, piroliz benzini və ağır distillyatlar daxildir.

44 Qatışıqlar və oksigen tərkibli əlavələr (*Additives and oxygenates*)

Neft məhsullarının xüsusiyyətlərinin dəyişdirilməsi üçün onlara əlavə olunmuş və ya qarışdırılmış qatışıqlardır (oktan və setan ədədini, aşağı temperatur xassələrini və s.).

Qeyd: Məsələn: (a) Spirtlər (metanol, etanol) və efirlər [MTBE (metil-tret-butil efiri), ETBE (etil-tret-butil efiri), TAME (tret-amil-metil efiri)] kimi oksigen tərkibli əlavələr; (b) mürəkkəb efirlər (raps (ot bitkisi) və ya mürəkkəb dimetil efiri və s.); və (c) kimyəvi qatışıqlar (TML, TEL və yuyucu aşqarlar). Bəzi qatışıqlar/oksigen tərkibli əlavələr biokütlədən alınır, digərləri isə karbohidrogen mənşəli ola bilər.

45 Digər karbohidrogenlər (*Other hydrocarbons*)

Bu bölməyə qeyri-ənənəvi neft və hidrogen daxildir. Bunlara həmçinin neftli qumlardan, ən ağır neft və neft şistlərindən alınmış yağlar da daxildir. Qeyri-ənənəvi neft təbii qazdan da istehsal oluna bilər. Bu neft iki qrupa ayrılır: 1) transformasiya (çevrilmə) üçün yağlar (daha ağır neftdən, neftli qumlardan, kömürdən və neft şistindən çıxarılan sintetik neft); 2) birbaşa istifadə üçün (orimulsiya və emulsiya halına salınmış) neft.

Qeyd: Neftli qumlar qatran qumları kimi tanınır. daha ağır neft həm də bitum kimi tanınır.

46 Neft emalı məhsulları (*Oil products*)

Xam neftdən, qeyri-ənənəvi üsulla hasil olunan neftdən və ya neft-qaz yataqlarından çıxarılan qazlardan alınmış məhsullardır. Onlar ənənəvi və qeyri-ənənəvi üsulla hasil olunan neftin emalından və yaxud neft-qaz yataqlarından çıxarılmış qazlardan təbii qazın ayrılması zamanı yarana bilər.

461 Neft emalı zavodlarının qazı (*Refinery gas*)

Bura kondensasiya olunmayan qazların qarışığı daxildir, əsasən neft emalı zavodlarında neftin emalı və ya neft məhsullarının emalı zamanı və ya yaxınlıqda olan neft-kimya zavodlarından alınmış hidrogen, metan, etan və olefinlərdən ibarətdir.

Qeyd: Neft emalı zavodlarında əsasən yanacaq kimi istifadə olunur.

462 Etan (*Ethane*)

Qaz şəklində düz zəncirvari karbohidrogendir (C_2H_6).

Qeyd: Etan xam neftin emalı və ya qaz emalı zavodlarında alınır. O, neft-kimya prosesləri üçün qiymətli sənaye xammalıdır.

463 Maye qaz (*Liquefied petroleum gas (LPG)*)

Maye qaz mayeləşdirilmiş propan (C_3H_8) və butanın (C_4H_{10}) və ya hər ikisinin qarışığından ibarətdir. Satış çeşidinin tərkibində adətən, tərkibində az miqdarda propilen, butilen, izobutan və izobutilen olan qazların qarışığından ibarət olur və konteynerlərdə təzyiq altında saxlanılır.

Qeyd: Propan və butanın qarışığı, istifadə məqsədindən və ilin fəslindən asılı olaraq dəyişir. Bu qazlar qaz emalı zavodlarında təbii qazdan və ya idxal olunmuş mayeləşdirilmiş təbii qazın yenidən qaz halına keçirilməsi zamanı istehsal oluna bilər. Onlar, həmçinin, xam neftin emalı zamanı da yaranır. Maye qaz qızdırılma üçün və nəqliyyatda yanacaq kimi istifadə oluna bilər. Müəyyən neft yataqları təlimatlarında təbii qazdan alınan maye qaz komponentlərinin doymuş buxarlarının yüksək təzyiqini ifadə etmək üçün LPG terminindən istifadə olunur.

464 Nafta (*Naphtha*)

Yüngül və ya orta distillatlar 30°C- 210°C temperatur intervalında distillə olunur.

Qeyd: Naftalar onların xüsusi çəkisinə (sıxlığına) və tərkibinə (parafinlər, izoparafinlər, olefinlər, naftenlər və aromatik komponentlər) görə fərqlənir. Naftalar, əsasən, neft-kimya sənayesində olefinlərin istehsalında və yüksək oktanlı benzinlər üçün sənaye xammalı kimi istifadə olunur.

465 Benzin (*Gasolines*)

Benzinlər: Təxminən 25°C-220°C temperatur intervalında distillə edilmiş C₄-C₁₂ karbon miqdarı intervalında dəyişən karbohidrogenlərin kompleks qarışığıdır.

Qeyd: Benzinin tərkibində biokütlə mənşəli qarışdırılmış komponentlər, xüsusilə oksigen tərkibli əlavələr (əsasən efirlər və spirtlər) və keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması üçün istifadə olunan qatışıqlar ola bilər.

4651 Aviasiya benzini (*Aviation gasoline*)

Aviasiyada daxili yanma (porşen) mühərrikləri üçün hazırlanmış, uçuş zamanı keyfiyyəti təmin edən əlavələrdən ibarət benzindir. Aviasiya benzini, əsasən, daha çox aromatik komponentləri olan alkilatdır (C₄ və C₅ izoparafinlərlə C₃, C₄ və C₅ olefinlərin birləşməsindən alınmış). Qaynama intervalı 25°C-dən 170°C-yə qədərdir.

4652 Avtomobil benzini (*Motor gasoline*)

C₅-C₁₂ karbon miqdarı intervalında olan alifatik (aliphatic) karbohidrogenlərin və bəzi aromatik komponentlərin (benzol və toluol) qarışığıdır. Qaynama intervalı 25°C-dən 220°C-yə qədərdir.

Qeyd: Oktan dərəcəsinin yüksəldilməsi, yanma prosesinin yaxşılaşdırılması, saxlanma zamanı oksidləşmənin azaldılması, mühərrikin təmizliyinin qorunması və çıxış sistemində katalitik neytrallaşdırma ilə çirkləndiricilərin qarşısının alınması üçün əlavələr qarışdırılır. Avtomobil benzində həmçinin biobenzin məhsulları da ola bilər.

4653 Benzin tipli reaktiv mühərrik yanacağı (*Gasoline-type jet fuel*)

Aviasiya turbinlərində istifadə olunan və 100°C - 250°C temperatur intervalında distillə olunan yüngül karbohidrogenlərdir. Onlar, ağ neftlə

benzinin və ya naftanın qarışdırılmasından alınır, tərkibində aromatik komponentlər 25 faizdən çox deyildir və doymuş buxarların təzyiqi 13.7 kPa - 20.6 kPa arasındadır.

Qeyd: Reaktiv mühərriklər üçün yanacaq, həmçinin, “aviasiya turbini üçün yanacaq” kimi tanınır.

466 Ağ neft (*Kerosenes*)

C₉-C₁₆ karbon miqdarı intervalında olan karbohidrogenlərin qarışığıdır və qaynama temperaturu 145°C - 300°C intervalındadır. Qaynama temperaturu adətən, 250°C-dən yuxarı olmur, alışma temperaturu isə 38°C-dən yuxarıdır. İzah: Ağ neft təmizləmə proseslərindən keçir və kimyəvi tərkibi xam neftdən asılıdır. Atmosfer distillə qurğusundan alınan ağ neft birbaşa qovulmuş ağ neft adlanır. Bu fraksiya digər proseslərdən keçərək təmizləndikdən sonra reaktiv yanacağa qarışdırıla bilər.

Qeyd: Ağ neft, ilk növbədə, reaktiv mühərriklər üçün yanacaq kimi istifadə olunur. Onlar, həmçinin, evlərin qızdırılması, sobada yandırılmaq üçün və həlledicilər kimi istifadə olunur. Ağ neftə biokütlədən alınmış komponentlər və ya əlavələr daxil edilə bilər.

4661 Ağ neft tipli reaktiv mühərrik yanacağı (*Kerosene-type jet fuel*)

Ağ neft tipli reaktiv mühərrik yanacağı aviasiya turbinli güc qurğularında istifadə olunan distillə məhsuludur. Onun ağ neft kimi 150-300°C intervalında (adətən 250°C-dən yüksək olmur) distillə olunma və eyni alışma temperaturuna malik xüsusiyyətləri vardır. Bundan başqa, reaktiv mühərriklər üçün ağ neft Hava Nəqliyyatının Beynəlxalq Assosiasiyasının (İATA) müəyyən etdiyi bir sıra özünəməxsus xassələrə (donma temperaturu kimi) malikdir. Bu kateqoriyaya ağ neftin qarışdırma komponentləri də daxildir.

4669 Sair ağ neft (*Other kerosene*)

Qızdırılma, yandırılma, işıqlandırma, həlledicilər (əridicilər) və daxili yanma mühərrikləri üçün istifadə olunan ağ neftdir.

Qeyd: Bu məhsulun digər adları liqroin, yüksək oktanlı kerosindir.

467 Qazoyl/dizel yanacağı və ağır qazoyl (*Gas oil / diesel oil and Heavy gas oil*)

Bu qrupa qazoyllar və ağır qazoyllar daxildir.

4671 Dizel yanacağı (qazoyllar) (*Gas oil / Diesel oil*)

Dizel yanacaqları orta distillatlardır, əsasən, karbon miqdarının intervalı C₁₁-C₂₅, distillə olunma intervalı 160°C-420°C-dir. Əsas əmtəlik məhsullar dizel mühərrikləri üçün yanacaq, soba yanacaqlarıdır.

Qeyd: Dizel yanacağı təyinatından asılı olaraq bir neçə növdə olur:

- *mühərrik dizel yanacağı*: sıxılmadan alışan daxili yanma mühərrikli avtomobil nəqliyyatı vasitələri (minik, yük avtomobilləri və s.) üçün dizel yanacağı bir qayda olaraq aşağı kükürlü olur;

- *isitmə və digər qazoyllar*: 1. Sənaye və məişətdə istifadə etmək üçün yüngül isitmə qazoylu; 2. Dəniz gəmiləri və dəmiryolu lokomotivlərinin dizel mühərrikləri üçün yanacaq; 3. Qaynama temperaturu 380-540°C olan ağır qazoyllar daxil olmaqla, neft-kimya sənayesində ilkin xammal kimi istifadə edilən qazoylun digər növləri.

4672 Ağır qazoyl (*Heavy gas oil*)

Əsasən qazoyl və soba mazutunun qarışığıdır və distillə olunma intervalı təxminən 380°C-540°C-dir.

468 Soba mazutu (*Fuel oil*)

Adətən neft emalı zavodlarında, müxtəlif distillə və krekinq proseslərindən yaranan qalıqlar əsasında formalaşan məhsul qarışığı olan mazut və ağır mazutdan ibarətdir. Soba mazutunun distillə olunma intervalı 350°C-650°C-dir və kinematik qatılığı 100°C-də 6-55 cSt. Onların alışma temperaturu 60°C-dən yuxarıdır və xüsusi çəkisi 0,95-dən çoxdur. Ağır mazut termini və digər adları, adətən, məhsulları (gəmi yanacağı, C gəmi yanacağı, 6 Nəli mazut, sənaye mazutu, dəniz mazutu və neft) ifadə etmək üçün istifadə olunur.

Qeyd: Ağır soba mazutundan bütün sənaye müəssisələrində, dəniz gəmi mühərriklərində və elektrik stansiyalarının qazanlarında, sobalarda və dizel mühərriklərində yanacaq kimi istifadə olunur. Soba mazutundan, həmçinin, neft emalı zavodunda yanacaq kimi istifadə olunur.

469 Digər neft məhsulları (*Other oil products*)

Bu qrupa 461-468-ci qruplarda olunmayan neft məhsulları daxil edilir.

4691 Uayt spirti və xüsusi qaynama dərəcəli sənaye spirtləri (*White spirit and special boiling point industrial spirits*)

Uayt spirti (yüngül benzin) və sənaye spirtlərinin xüsusi qaynama nöqtəsi nafta/ağ neft distillə olunma intervalında təmizlənmiş aralıq distillyatdır. Onlar, əsasən, qeyri-yanacaq məqsədləri üçün istifadə olunur: sənaye spirti, yüngül yanacaqlar 30°C və 200°C arasında distillə olunur; uayt spirti, 30°C-dən yuxarı alışma temperaturu ilə sənaye spirti kimi istifadə olunur. Uayt spirtinin distillə olunma intervalı 135°C-200°C-dir.

Qeyd: Sənaye spirti 7 və ya 8-ci dərəcə distillə olunma intervalının azalmasından asılıdır. Dərəcələr distillə olunma nöqtələrinin (60°C-dən az) həcmnin 5-90% arasında temperatur fərqinə uyğun olaraq müəyyən edilir.

Uayt spirti və sənaye spirtləri əsasən, mayelər və həlledicilər kimi istifadə olunur.

4692 Sürtkü yağları (*Lubricants*)

Neftin distilləsinin əlavə məhsullarından alınmış karbohidrogenlərdir. Onlardan qeyri-energetika məqsədilə, əsasən toxunan hissələr arasında sürtünməni azaltmaq üçün istifadə edilir.

Qeyd: Baza yağları xam neftin vakuum distilləsindən yaranan qalıqın sonrakı distilləsi nəticəsində alınır. Tələb olunan xüsusiyyətli sürtkü yağlarını istehsal etmək üçün baza yağları sonradan emal olunur.

4693 Parafin mumları (*Paraffin waxes*)

Sürtkü yağlarını əritməklə çöküntülər kənarlaşdırılır. Dərəcəyə uyğun olaraq onların dəyişən, şəffaf strukturu var, rəngsiz, iysiz və yarımşəffaf olurlar, ərimə temperaturu 45°C-dən yuxarıdır.

Qeyd: Parafin mumları, həmçinin, “neft mumları” kimi də tanınır.

4694 Neft koksu (*Petroleum coke*)

Neft koksu bərk və qara rəngdə olur. Ağır karbohidrogen yanacaqları, qatranları, qudronları kokslaşdırmaqla və krekinqdən yaranır. Əsasən, karbondan (90-95%) ibarətdir və azkükürlüdür. Onun əsas iki kateqoriyası mövcuddur: “xam koks” və “küzərdilmiş koks”.

Xam koks 630°C-dən aşağı temperaturda karbohidrogen fraksiyalarının yüksək qaynamasından yaranan ilkin bərk kokslaşdırılmış məhsuldur. O təxminən 1330°C-yə qədər temperaturda növbəti ərimə zamanı buxarlanan maddə kimi buraxılan maddə çəkisinin 4-15%-ni təşkil edir. Küzərdilmiş koks xam koksun təxminən 1330°C temperaturda əriməsindən əmələ gələn neft koksidir və ya kömür mənşəli qatran koksidir. Normal halda onda hidrogenin çəkisi 0.1%-dən (0.1 wt.%) azdır.

Qeyd: Bir çox katalitik əməliyyatlarda (yəni, katalitik krekinq) karbon və katalitik koks katalizatorun üzərində əmələ gələrək katalizatorun aktivliyini azaldır. Emal prosesində regenerasiya bölməsində koks yandırılaraq katalizatorun aktivliyi bərpa olunur. Bu formada əmələ gələn koks məhsul kimi ayırmaq mümkün olmur.

4695 Neft bitumu (*Bitumen*)

Kolloidal strukturu ilə bərk, yarımbərk və ya qatı karbohidrogendir, qəhvəyi və qara rəngdə olur.

Qeyd: Bitum xam neftin distillə prosesində alınmış qalıqının vakuum bölməsində emalı zamanı qalıq şəklində alınır. Bundan başqa, bitumdan yol səkiləri üçün yapışdırıcı, dam örtükləri üçün su keçirməyən və briketləşdirilmiş yanacağın istehsalında birləşdirici kimi istifadə olunur. Ondan xüsusi quraşdırılmış elektrik stansiyalarında elektrik enerjisinin generasiyasında da istifadə olunur. Bitum həmçinin asfalt kimi də tanınır.

4699 Digər neft məhsulları (*Other oil products n.e.c.*)

Xam neftin və sənaye xammalının emalından alınan məhsullardan (qismən emal olunmuş məhsullar daxil olmaqla) adları yuxarıda qeyd olunmayan məhsullardır.

Qeyd: Onlara neft emalı zavodunda və ya kimya sənayesi proseslərində istifadə etmək və ya satış üçün nəzərdə tutulan propilen, benzol, toluol, ksilol və hidrogen kimi əsas kimyəvi maddələr və üzvi kimyəvi maddələr daxildir.

5 Bioyanacaqlar (*Biofuels*)

Biokütlədən birbaşa və ya dolayı ilə alınan yanacaqlardır.

Qeyd: Heyvan piylərindən, əlavə məhsullardan və qalıqlardan istehsal olunmuş yanacaqların kaloriliyi dolayısı yolla heyvanların yediği bitkilərdən yaranır.

51 Bərk bioyanacaqlar (*Solid biofuels*)

Biokütlədən alınan bərk yanacaqlardır.

511 Digər odun, ağac materialları və qalıqları (*Fuelwood, wood residues and by-products*)

Təbii, yaxud sonradan salınmış meşələrdən alınmış ağac və ya odundur (şalban, çör-çöp, kütük və ya yonqar). Həmçinin, ağacın ilkin tərkibi saxlanılmaqla, bura daxil olan ağac qalıqları da yanacaq kimi istifadə olunur.

5111 Ağac briketləri (*Wood pellets*)

Odunların kəsilməsi və taxtanın emalı zamanı yaranmış qırıntıların yapışdırıcı vasitəsilə preslənməsi nəticəsində alınır (həmçinin preslənmiş taxta). Briketlərin diametri 25 mm-dən, uzunluğu 45 mm-dən çox olmur.

5119 Odun, ağac qalıqları və əlavə materiallar (*Other Fuelwood, wood residues and by-products*)

Bu sinfə taxta qırıntılarından başqa digər odun, ağac qırıntıları və əlavə taxta materialları daxildir.

512 Cecə (*Bagasse*)

Bu yanacaq çuğundur puçalı, şəkər qamışının jımıxı və şəkər istehsalının sair tullantılarından yaranır.

513 Heyvan tullantıları (*Animal waste*)

Qurudulmuş formada birbaşa yanacaq kimi istifadə olunan heyvan təzəyidir.

Qeyd: Bura anaerob fermentasiya (qıçqırma) qurğularında istifadə olunan tullantılar daxil deyil. Bu qurğularda yaranan yanacaq qazları bioqazlara daxildir.

514 Qara likyor (*Black liquor*)

Kağız istehsalı üçün lazım olan sulfat və ya soda məhlulunun həlli nəticəsində alınan qələvisiz spirtidir. Liqindən istilik onun spirtlə yandırılmasından alınır.

Bu zaman qatılaşdırılmış spirt sobaya səpələnir və 900°C temperaturda qaynar qazlarla qızdırılır.

Qeyd: Qara likyordan həllolma proseslərində yanacaq kimi istifadə olunur.

515 Digər bitki materialları və qalıqları (*Other vegetal material and residues*)

Müəyyən olunmayan digər bitki materialları və qalıqlarından ibarət bioyanacaqlardır. Bura saman, bitki qabıqları, yer fındığının qabıqları, kəsilmiş kol budaqları, meyvə çəyirdəyi və bitkilərin becərilməsindən, yığımından və istifadəsindən yaranan digər tullantılar daxildir.

516 Ağac kömürü (*Charcoal*)

Ağacın və ya digər bitki materiallarının koklaşmasından alınan bərk qalıqlardır.

52 Maye bioyanacaqlar (*Liquid biofuels*)

Maye bioyanacaqlar biokütlədən alınır və əsasən yanacaq kimi istifadə olunur.

Qeyd: Maye bioyanacaqlar biobenzindən, biodizeldən və digər maye bioyanacaqlarından ibarətdir. Onlar nəqliyyatda, elektrik enerjisinin istehsalında və stasionar (hərəkətsiz) mühərriklərdə istifadə olunur.

521 Biobenzin (*Biogasoline*)

Maye yanacaqları biokütlədən alınır və qıçılıqla alışıq daxili yanma mühərriklərində istifadə olunur.

Qeyd: Ümumi nümunələr: bioetanol; biometanol; bio ETBE (etil-tret-butil efiri); bio MTBE (metil-tret-butil efiri).

Biobenzin neft benzini ilə qarışdırıla bilər və ya birbaşa mühərriklərdə istifadə oluna bilər. Qarışdırılma neft emalı zavodunun özündə, yaxınlığında və ya satış nöqtələrinə yaxın yerlərdə aparıla bilər.

522 Biodizel (*Biodiesels*)

Biokütlədən alınmış və dizel mühərriklərində yanacaq kimi istifadə edilən bioyanacaqdır.

Qeyd: Kimyəvi modifikasiya ilə alınan biodizellər bitki yağlarının və ya heyvan piylərinin metanolla transefirləşməsi yolu ilə düzəldilən alkilləşmiş qarışıq efirdir. Transefirləşmə qatışdırılmamış bitki və lazımsız yağlarda olan biodizeli ayırır. Biodizelin alışma temperaturu təxminən 150°C-dir və sıxlığı 0.88 kq/litrə yaxındır. Biodizelin bioloji mənbələrinə kanola (raps), soyalar, taxıl, bitki palması, yer fındığı və günəbaxandan alınan bitki yağları aiddir.

Bəzi maye bioyanacaqlar (qatışdırılmamış bitki yağları) kimyəvi modifikasiyasız istifadə oluna bilər və onların istifadəsi üçün, adətən, mühərrikin modifikasiyası lazımdır.

Dizel mühərriklərində yanacaq kimi birbaşa və ya neft dizeli ilə qarışdırıldıqdan sonra istifadə üçün, adətən, kimyəvi tərkibi dəyişdirilən maye bioyanacaqlardır.

523 Reaktiv mühərriklər üçün bio ağ neft (*Bio jet kerosene*)

Biokütlədən və neftdən alınmış ağ neftlə qarışdırılmış reaktiv mühərriklər üçün bio ağ neftdir.

Qeyd: Reaktiv mühərriklər üçün bio ağ neft bir sıra termal proseslərlə istehsal oluna bilər (məsələn, Fişer Tropş sintezinin nəticəsində qazifikasiya, hidrogenləşdirmə nəticəsində piroliz, və ya mikroorqanizmlərdən istifadə edərək şəkərin karbohidrogenə çevrilməsi (məs. maya, acıtma)). Sellüloz materiallar və yosun biokütləsi daxil olmaqla geniş çeşiddə biokütlə xammalı bu cür proseslərdə istifadə oluna bilər.

529 Digər maye bioyanacaqlar (*Other liquid biofuels*)

Bu qrupa aid olunmayan digər maye bioyanacaqlar daxildir.

53 Bioqazlar (*Biogases*)

Biokütlənin anaerob fermentasiyasından yaranan qazlardır.

Qeyd: Bu qazlar, əsasən metan və karbon qazından ibarətdir və torpaq qazını, axar çirkab sularının qazını və digər bioqazları əhatə edir. Onlar əsasən, yanacaq kimi, kimya sənayesi xammalı kimi də istifadə olunur.

Bioqazlar həmçinin biokütlənin termal proseslərindən (qazlaşdırma və ya piroliz) hazırlana bilər və digər komponentlərlə yanaşı hidrogen və karbon - monoksid (adətən, sintetik qaz kimi tanınan) qarışıqlardır. Bu qazlar öz tərkiblərinin dəyişdirilməsi və təbii qazın əvəz edicisinin istehsal edilməsi üçün əlavə emal oluna bilərlər.

Qazlar istehsalına görə iki qrupa bölünür: anaerob qıçqırmadan alınan bioqazlar və termal proseslər nəticəsində alınan bioqazlar.

Onlar əsasən yanacaq kimi istifadə olunur, lakin kimyəvi xammal kimi də istifadə oluna bilərlər.

531 Anaerob qıçqırmadan alınan bioqazlar (*Biogases from anaerobic fermentation*)

Anaerob qıçqırmadan alınan bioqazlar əsas etibarilə metan və karbon dioksiddən ibarətdir və üzvi tullantılardan alınan qaz çirkab sularının çöküntülərindən alınan qaz və anaerob qıçqırmadan alınan digər bioqazları özündə birləşdirir.

İzah: Anaerob qıçqırmadan alınan bioqazlar əsasən metandan və karbon dioksiddən ibarətdir və müxtəlif növ tullantılardan və anaerob qıçqırdıcı qurğulardakı energetik bitkilər daxil olmaqla (o cümlədən, çirkab sularının çöküntülərindən alınan qaz və üzvi tullantılardan alınan qaz) digər biokütlə materiallarından alınan qazı özündə birləşdirir.

5311 Üzvi tullantılardan alınan qaz (*Landfill gas*)

Torpaqda olan üzvi tullantıların anaerob qıçqırmasından alınan bioqazlardır.

5312 Axar çirkab sularında yaranan qaz (*Sewage sludge gas*)

Çirkab sularında olan lazımsız maddələrin anaerob qıçqırmasından alınan bioqazlardır.

5319 Anaerob qıçqırmadan alınmış digər bioqazlar (*Other biogases from anaerobic fermentation*)

Anaerob qıçqırmadan alınan digər bioqazlar.

Bioqazların iki ən böyük mənbələri mövcuddur: enerji məhsullarının qıçqırılması və peyinin qıçqırılması nəticəsində əmələ gəlmiş bioqazlar.

532 Termal proseslərdən alınan bioqazlar (*Biogases from thermal processes*)

Biokütlənin termal proseslərindən (qazlaşdırma və ya pirolizindən) alınmış bioqazlar.

Qeyd: Termal proseslərdən alınan bioqazlar - tərkibində digər komponentlərlə yanaşı hidrogen və karbon-monoksidi (adətən sintetik qaz kimi tanınan) olan qarışıqlardır. Bu qazlar öz tərkiblərinin dəyişdirilməsi və təbii qazın əvəzedicisinin istehsal edilməsi üçün təkrar emal oluna bilərlər.

6 Tullantılar (*Waste*)

Bu seksiyaya enerji məqsədləri üçün istifadə edilmiş tullantılar və digər lazımsız materiallar daxildir.

Qeyd: Enerji statistikəsindəki tullantılar onların qarışdırılması və ya digər yanacaq növləri ilə birgə yandırılması üçün nəzərdə tutulmuş qurğularda istiliyin alınması məqsədilə yandırılan tullantılar aiddir.

İstiliyin alınması və ya elektrik enerjisinin istehsalı üçün istifadə oluna bilər. Müəyyən tullantılar qazıntı və biokütlə mənbəli materialların qarışığıdır.

61 Sənaye tullantıları (*Industrial waste*)

Məişət tullantılarının yandırılması üçün istifadə olunan qurğulardan başqa qurğularda istiliyin alınması məqsədilə yandırılan, bərpa olunmayan tullantılardır.

Qeyd: Məsələn, istifadə olunmuş şinlər, kimya sənayesinin müəyyən tullantıları və səhiyyənin təhlükəli tullantıları. Yanmaya digər yanacaq növləri ilə yandırılan tullantılar da daxildir.

İstiliyin alınması məqsədilə yandırılan sənaye tullantılarının bərpa olunan hissələri bioyanacaqlara uyğun olaraq təsnifləşdirilir.

62 Bələdiyyə tullantıları (*Municipal waste*)

Alışan mayelərin, qazların və ya istiliyin bərpası məqsədilə qarışıq tullantılar, nəzərdə tutulmuş xüsusi qurğularda toplanan ev təsərrüfatı və ictimai xidmət göstərən müəssisələrin tullantılarıdır.

Qeyd: Bələdiyyə tullantıları bərpa olunan və bərpa olunmayan fraksiyalara (hissələrə) bölünür.

7 Elektrik enerjisi (*Electricity*)

Sabit və dəyişən elektrik cərəyanına və onun təsirinə dair fiziki hadisə nəticəsində enerjinin ötürülməsidir.

Qeyd: Elektrik enerjisi müxtəlif proseslər: şəlalə və ya çay sularında, külək və ya dalğalarda olan enerjinin çevrilməsi, yarımkeçirici qurğularda fotoqalvanik proseslər vasitəsilə günəş şüalarının birbaşa çevrilməsi və ya yanacağın yandırılması üsulu ilə istehsal oluna bilər. Müxtəlif istehsal prosesləri arasındakı fərq enerji statistikası üçün çox vacibdir, lakin Enerji məhsullarının təsnifatının beynəlxalq standartlarında elektrik enerjisi istehsal proseslərinə görə təsniflənməyib.

8 İstilik enerjisi (*Heat*)

İstilik enerjisi maddənin fiziki vəziyyətində olan dəyişikliklərin, fırlanması və vibrasiyası nəticəsində yaranan enerjidir. Elektrik enerjisi kimi istilik enerjisi də müxtəlif proseslər vasitəsilə istehsal oluna bilər.

9 Nüvə yanacaqları və digər oxşar yanacaqlar (*Nuclear fuels and other fuels n.e.c.*)

Bu bölməyə nüvə yanacaqları – uran, torium, plutonium və nüvə reaksiyalarında iştirak edən başqa məhsullar, elektrik və istilik enerjisinin alınmasında yuxarıda təsnifləşdirilməyən digər məhsullar daxildir.

91 Uran və plutonium (*Uranium and plutonium*)

Bu bölməyə uran filizləri və konsentratları, təbii uran, U235-lə zənginləşdirilən uran, plutonium və onun birləşmələri; ərintilər, dispersiyalar (metallokeramika daxil olmaqla), tərkibində təbii uran, U235-lə zənginləşdirilmiş uran, plutonium və ya bu məhsulların birləşmələri olan qarışıqlar; eləcə də nüvə reaktorlarının istifadə edilmiş yanacaq elementləri (şüalandırılmamış və ya şüalandırılmış) daxildir.

92 Digər nüvə yanacaqları (*Other nuclear fuels*)

Bu bölməyə torium və onun birləşmələri; ərintilər, dispersiyalar (metallokeramika daxil olmaqla), tərkibində torium və onun birləşmələri olan qarışıqlar; digər radioaktiv elementlər, izotoplar və birləşmələr (uran, torium və ya plutoniumdan başqa); ərintilər, dispersiyalar (metallokeramika daxil olmaqla), tərkibində bu elementlər, izotoplar və ya birləşmələr olan qarışıqlar daxildir.

99 Digər yanacaqlar (*Other fuels n.e.c.*)

Bu bölməyə təsnifata daxil edilməyən digər yanacaq növləri daxildir.

Mündəricat

Giriş.....	3
Ümumi qeydlər.....	4
EMT-nin əhatə dairəsi	4
Təsnifatın meyarları	5
Kodlaşdırma sistemi	5
Enerji məhsullarının təsnifatı	6
Enerji məhsullarının izahları	10